

Onbeperkte gezichtseinder naar het noorden vanaf de Weelse Dijk. 24-09-2025, Arie Leijdens.

8 Het Oudeland van Strijen, Natura 2000-gebied dankzij overwinterende ganzen

Gerard Ouweneel¹

In 1957 diende ‘De Hollandsche Maatschappij van Landbouw Hoeksche Waard’ een aanvraag in om in de streek een ruilverkaveling te doen plaatsvinden. Voor de uitvoering werd het project opgedeeld in drie fasen. Met de verwezenlijking van fase drie, ‘Hoeksche Waard Oost’ was een kleine dertig jaar gemoeid. Eerst in 2014 kwam er een finale punt te staan achter het karwei ‘Oost’, een verkaveling die 7500 hectare omvatte, met daarin het 1568 hectare metende Oudeland van Strijen.

Omdat tijdens de duur van de in drieën gedeelde streekverkaveling de inzichten over natuurbescherming veranderden, was het voor het natuurbehoud een zegen dat Het Oudeland van Strijen het laatst aan de beurt kwam. Want het is maar de vraag of enkele decennia eerder er bereidheid zou zijn geweest om de aanwezige natuurwaarden te respecteren en, indien mogelijk, te versterken. Waarbij ook een vraagteken te plaatsen is of men zich in de jaren zestig zou hebben ingezet voor het behoud van de unieke, open ruimte die kenmerkend is voor het Oudeland van Strijen. Die ruimte is van een dusdanige uitgestrektheid dat, staande op de zuidelijke dijkbegrenzing, de noordwaarts kijkende bezoeker een nagenoeg vrij van bebouwing zijnde wijde overziet, die zich visueel lijkt uit te strekken tot Rotterdam.

De uitvoering van fase drie werd ingehaald door de voorbereiding van en de uitroiling over Nederland van de EHS, de Ecologische Hoofdstructuur, en ook door inplanting in fase drie van het door het oosten van de streek leidende trajectdeel van de HSL, de Hogesnelheidslijn Zuid. Daarnaast waren er ook constructieve ideeën en inspanningen vanuit de streek zelf die uiteindelijk leidden tot een reservaat annex Natura 2000-gebied dat, voor wat ligging en grootte betreft, voor de regio bepaald uitzonderlijk is.

Het verleden van Het Oudeland van Strijen is boeiend. Voor het heden geldt dat de biodiversiteit ervan die van de omliggende akkerbouwvelden in de Hoeksche Waard ver overstijgt. En nu de beheerder Staatsbosbeheer en het Waterschap Hollandse Delta

samenwerken om Het Oudeland van Strijen een kwaliteitsimpuls te geven, komt de toekomst er wellicht nog beter uit te zien. Eerst het verleden.

Landschapsvorming

In ‘Kreken van de Hoeksche Waard’² lezen wij hoezeer bij de landschapsvorming van de streek, met daarin Het Oudeland van Strijen, water de opperregie voerde. Toen tussen ruwweg 15.000 en 10.000 jaar geleden het laatste glaciaal, het Weichselien, afliep en de stijging van de temperatuur de landijsmassa’s deed smelten, steeg daardoor de zeespiegel, waardoor laaggelegen gebieden geïnundeerd raakten. Rond 4000 jaar voor Christus vormde zich door het beschikbaar komende smeltwater de Noordzee. Ten westen van de huidige kustlijn ontstonden strandwallen met ten oosten daarvan een drassig gebied, waarin veenvorming plaatsvond. West-Nederland, dat aan het eind van het Weichselien deel uitmaakte van een dekzandgebied, veranderde in een rivierenannex waddendomein, het Rijn/Maas-systeem. Boven de dekzandlaag zette zich een dikke laag klei, zand en veen af. De huidige Binnenbedijkte Maas in het noorden van de Hoeksche Waard is een restant van dat Rijn/Maas-rivierenstelsel.

Beide rivieren waren in het laatst van het Weichselien onstuimige stromen met in het voorjaar enorme waterafvoeren die tevens grote hoeveelheden klei en zand zeewaarts voerden. In hun mondingsgebied ontstond een waaier van zich vertakkende en weer samenkomende geulen. In dit kleiige gebied ontwikkelde zich een landschap van meren, rietvelden en moerasbossen. Smallere waterlopen gingen verland en groeiden uit tot hoger gelegen en droogliggende stroomruggen, geschikte vestigingsplaatsen voor kolonisten.

De zeespiegelstijging vertraagde. Aan het einde van het Weichselien lag de zeespiegel gemiddeld ruwweg honderd meter lager dan nu, waardoor de Hoeksche Waard veel meer binnenslands lag. Landschappelijk kende de streek een tweedeling. Het zuiden was een deel van het Brabantse dekzandgebied, de noord- en westrand van de Hoeksche Waard lag binnen de invloed van het Rijn/Maas rivierstelsel. De Binnenbedijkte Maas was in die periode de belangrijkste arm van dat systeem. De scheiding tussen de streekdelen ‘noord’ en ‘zuid’ strekte zich uit net ten zuiden van de Binnenbedijkte Maas, ruwweg ongeveer ter hoogte van de Sint Anthoniepolder, Noord-Oudeland en Polder Het Munnikenland van Westmaas.

Rond 200-100 v. Chr. werd een veel breder pakket klei afgezet ter weerszijden van de Rijn- en Maas-armen. Vooral rondom de Binnenbedijkte Maas reikte die kleiafzetting tot ongeveer zes kilometer vanaf de oever en was deze gegroeid tot een laag van enige decimeters. Landschappelijk ontstond er een stabielere situatie die zou voortduren tot in de elfde eeuw.

Overstromingen veroorzaakten in toenemende mate een zodanige wateroverlast dat in de twaalfde eeuw bewoners van de Hoeksche Waard genoodzaakt waren veel nederzettingen met omliggende gronden prijs te geven. Een ‘binnendringende’ zeearm was de voorloper van het huidige Haringvliet. Dat gebeurde ook met het Loogors, een soort waddengebied tussen Strijen en Brabant, waardoor de voorloper van het Hollandsch Diep, de Wijkeveen, ontstond.

Nadien bleven overstromingen en stormvloeden het bestaan in de Hoeksche waard dicteren en was de invloed van de zee groot. Soms stonden grote delen van de streek langdurig onder water, waardoor rivierarmen, geulen en kreken dichtslibden. Deze gang van zaken werkte egaliserend en droeg in belangrijke mate bij tot het vlakke wijde land zoals de streek zich thans aan ons presenteert. Eerst vanaf de zestiende eeuw ging de mens het landschap naar zijn hand zetten. De grootschalige inpolderingen die omstreeks 1640 begonnen, zetten de toon tot het cultuurlandschap van nu en maakten een einde aan de natuurlijke landschapsvorming die tot dan de regie voerde.

Restanten van de wordingsgeschiedenis van het gebied zijn nog duidelijk herkenbaar. Een recent voorbeeld daarvan is een aantal veeneiken die tevoorschijn kwamen bij het graven van een watergang. Overeenkomstig de ‘Kaderrichtlijn Water’, die onder andere als doel heeft de verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater, viel het besluit om het water vanuit de Sint Anthoniepolder niet langer op

de Binnenbedijkte Maas te lozen, maar naar het Hollandsch Diep te dirigeren. Die lozing vindt plaats via de door Het Oudeland lopende Keen. Hiervoor liet het Waterschap in 2024 in de Zuiddijk een duiker construeren en, parallel aan een reeds door het Noord-Oudeland leidende waterloop, een nieuwe graven die uitkomt in de Keen.

Bij de graafwerkzaamheden kwamen veeneiken naar boven. Volgens Jeroen Ras van de CCE, de Commissie Cultureel Erfgoed, betroffen het bomen uit de top van het Hollandveen, dat gevormd werd tussen 2000 v. Chr. en het begin van onze jaartelling. Bij een dendrochronologisch of jaarringenonderzoek uitgevoerd op zes plakken van stammen van de eiken, kwam naar voren dat daarvan het groeijaar en het

Tijdens graafwerkzaamheden in 2025 kwamen er forse eikenstammen tevoorschijn, die enkele duizenden jaren geleden daar dood gegaan waren, Arie Leijdens.

De linker waterloop werd onlangs gegraven in Noord-Oudeland in het kader van de kwaliteitsimpuls. Hierbij kwamen de veeneiken naar boven, 24-09-2025, Arie Leijdens.

Overeenkomstig de ‘Kaderrichtlijn Water’, viel het besluit om het water vanuit de Sint Anthoniepolder niet langer op de Binnenbedijkte Maas te lozen, maar naar het Hollandsch Diep te dirigeren. Kerk van Sint Antoniepolder met op de achtergrond een turbine van het Windpark Oude Maas, Arie Leijdens.

sterfjaar viel tussen het midden van de negentiende eeuw v. Chr. en voor 1119 v. Chr. De onderzochte eiken stierven na ruim twee eeuwen af. Van de opgegraven veeneiken gingen dertien exemplaren naar het Hoekschewaards Landschap die deze deponeerde naast zijn Nationaal Landschap Centrum in Numansdorp.

Sint-Elisabethsvloed

De oostelijke begrenzingsdijk van Het Oudeland van Strijen, de Keizersdijk tussen Strijen en Maasdam, vormde omstreeks 1300 de westelijke zeedijk van de Groote Waard. Vanaf hier strekte deze zich oostwaarts uit tot aan de Bommelerwaard. Wie toen vanaf de Keizersdijk naar het westen over het huidige Oude Land van Strijen keek, overzag een wereld van aanwassen, gorzen, slikken, riet- en biezenvelden doorsneden door kreken, loden, sloten, killen, kenen of spranken³. Enorme getijstroomten met een paar meter verschil tussen eb en vloed dicteerden het milieu. De Keizersdijk vormde een scheiding tussen de binnendijks gelegen Groote Waard in het oosten met dorpen en boerderijen en de buitendijkse getijdenslikken in het westen met verschijnende, zich verplaatsende en verdwijnende banken, kaal dan wel begroeid.

Boeren begaven zich toch buitendijks. Op hoger gelegen gorzen weidden ze hun schapen. Ging dat goed dan wierpen ze een heuvel op om er een woning of schuur te bouwen. Later durfden anderen het ook

aan en zo ontstonden er buitendijkse nederzettinkjes. Afgezien van pionierende boeren waren in die wereld van onbedijkte gorzen ook jagers, vissers, houthakkers en darinkdelvers actief. Die laatste categorie zich buitendijks begevende bewoners groeven laagveen of darg uit om zout te winnen. Dat het er wemelde van vogels en vissen moge blijken uit het ‘recht op de vogelarij en visserij’ dat in de pachtovereenkomsten werd bedongen en/of uitgegeven.

In het begin van de veertiende eeuw drong de zee steeds verder op. Er ontstonden brede getijdengeulen die het gebied ten westen van de Groote Waard verdeelden in veeneilanden. In 1421 ging het mis en voltrok zich een van de grootste rampen uit de vaderlandse geschiedenis. De Sint-Elisabethsvloed slokte de Groote Waard op, waardoor volgens sommigen meer dan zeventig dorpen verloren gingen. De meeste dijkdoorbraken vonden plaats langs de Merwede, aan de noordzijde van de Waard. Doordat de hoge niet ingeklonken gorzen van het huidige Oost-Oudeland en de al bedijkte Sint Anthonie Polder bescherming boden, bleef het westelijke dijkvak van de Waard, het dijkdeel tussen Puttershoek en Strijen, gespaard. De bewoners van Strijen raakten wel aan alle kanten omgeven door water, zodat het dorp nog alleen via de Keizersdijk was te bereiken. Dit isolement ervoeren de Strijenaren niet als comfortabel.

Twee jaar na de Sint-Elisabethsvloed kwam de

Eerst in 1436 kwam de bedijking van Het Oudeland van Strijen tot stand, Keizersdijk, Arie Leijdens.

Elders in de Hoeksche Waard is het landschap strakker en is de grondwaterstand lager, Maria Polder, Strijen, NL in Beeld-Marjon Kunst.

‘heer van Strijen’ met Dordrecht en het bestuur van de Groote Waard overeen om een gebied van ruwweg 1900 morgen (een oude landmaat, iets kleiner dan een hectare) ten westen van Strijen te bedijken. Echter dienden eerst de verloren gegane gronden opnieuw te worden bedijkt, zodat het plan niet doorging. Eerst in 1436 kwam de bedijking van Het Oudeland van Strijen tot stand. Dordtse poorters, Strijenaren en ingezetenen van andere plaatsen waaronder Delft durfden het aan de bedijking te financieren. Niet alleen de veiligheid speelde een rol. Er moest meer grond beschikbaar komen om de groeiende bevolking te huisvesten en te voeden.

Weide-enclave

Met de belendende Sint Anthonie-Polder en Polder Het Munnikenland van Westmaas vormt Het Oudeland van Strijen een weide-enclave in de verder hoofdzakelijk uit akkerland bestaande Hoeksche Waard. Dat heeft te maken met de ontstaansgeschiedenis van het gebied. In de lagune die na het Weichselien ontstond, vormde zich veen. Door het oprukken van de zee werd dat bijna overal weggeslagen. Maar in Het Oudeland van Strijen bleef nog veel veen in de ondergrond aanwezig. Ook de krekens die destijds door het gorzenlandschap stroomden, zijn nog voor een deel herkenbaar. Het huidige landschap van Het Oudeland van Strijen wijkt hierdoor sterk af van de andere polders in de Hoeksche Waard en elders in de Delta.

De omliggende dijken hebben een grillig verloop. Omdat voormalige en deels nog bestaande geulen en krekens vaak de perceelvormen bepaalden, presenteert het landschap zich anders dan de recht-toe-rechtaan kleipolders die het streeklandschap van de Hoeksche Waard domineren en die het resultaat zijn van latere inpolderingen.

De bodemopbouw van Het Oudeland van Strijen is bijzonder. Die opbouw is het resultaat van de afwisseling die optrad in de vorming van veen, als de zee zich rustig hield, en de afzetting van klei als gevolg van de oprukkende zee. Op een diepte van 10-15 meter onder het maaiveld ligt een laag pleistoceen zand, afgedekt door een kleilaag. Hierop ligt een veenpakket

van 2 – 7 meter dikte met eroverheen ook weer een kleilaag. Deze varieert in dikte van 30 centimeter in het oosten van de polder tot ruim twee meter in het noordoostelijk deel. In de bodem komen diepe, met veen opgevulde voormalige krekens voor met aan de randen zandige oeverwallen. Door inklinking van het veen kwam de polder dieper te liggen ten opzichte van de omgeving. Er ontstond een sterk microreliëf. Met name het Oost-Oudeland heeft een ‘hobbelig’ profiel. Het maaiveld loopt af naar het oosten, waar het meeste grasland ligt. In het noordwestelijke kleigebied overheerst akkerbouw. Daar ook bevindt zich de bebouwing in de vorm van twee akkerbouwbedrijven en een derde, waarvan de bouw plaatsvond in het kader van de ruilverkaveling. De andere bebouwing verrees langs de omliggende dijken, wat bij het overzien van de polder het sentiment van weidsheid en ruimte verhoogt. Alleen in de zuidoosthoek van Het

Het Oudeland van Strijen is een uitgesproken weidelandschap, NL in Beeld-René Koster.

Kaartbeeld 1940, toen sloten nog niet waren dichtgeschoven, Topotijdreis.

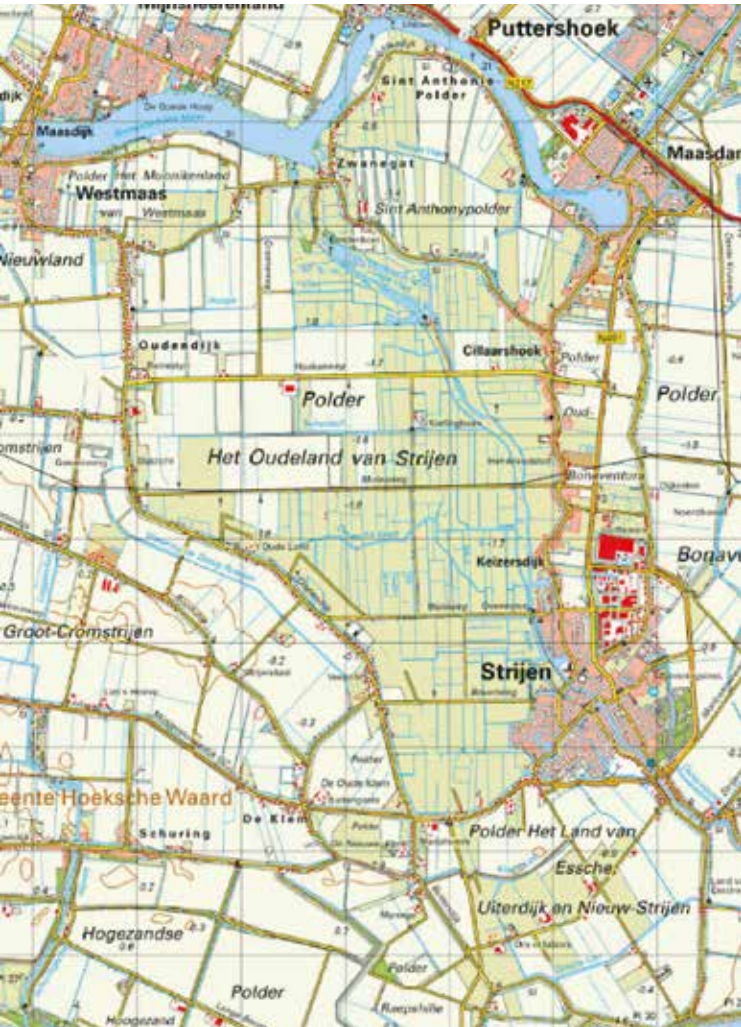
Kaartbeeld 2025 met veel minder sloten, Topotijdreis.

Oudeland van Strijen verrees, aansluitend op het dorp Strijen, een woonwijkje.

Het hele Oudeland is kwelgebied. Er is sprake van een opwaartse grondwaterstroming die door de gevarieerde bodemopbouw qua intensiteit plaatselijke verschillend is. Door overdruk vanuit het Hollandsch Diep is er in het zuiden aanvoer van brak kwelwater; in het noorden is de vanuit de Binnenbedijkte Maas afkomstige kwel zoet. Hierdoor ontstaat binnen de polder een verschil in gradiënt in het zoutgehalte van het oppervlaktewater, hetgeen leidt tot verschillende natuurwaarden.

Van de vroegere krekens bestaan nog de Lage Vliet, de Keen en de Dwarsche Vaart. Daarnaast is er een netwerk van hoofdwatgangen en kavelsloten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog schoof men kavelsloten dicht. Dat gebeurde om de in Nederland beschikbare oppervlakte grond voor agrarische activiteiten uit te breiden, teneinde minder afhankelijk te zijn van het buitenland. Bij raadpleging van Topotijdreiskaarten is de impact van die verkaveling avant la lettre te reconstrueren.

Illustratief voor het roemrijke verleden van Het Oudeland van Strijen zijn de stukken kienhout (fossiel hout) die bij baggerwerk omhoogkomen uit de watgangen. De bomen die dit kienhout vormden, stonden in het enkele duizenden jaren geleden ontstane veengebied. Met name langs de Dwarsche Vaart bevinden zich eeuwskanten, de specifiek in de Hoeksche Waard, rond Dordrecht en op IJsselmonde langs oude binnen-

gedijkte geulen gelegen lage drassige oeverstroken⁴.

Het wekt verbazing dat een naar Nederlandse normen gemeten grote, open ruimte die Het Oudeland van Strijen kenmerkt tot op heden haar weidsheid heeft behouden. Nota bene, de polder ligt tegen de Randstad aan, binnen het zicht van Rotterdam. En bovendien in een streek die de laatste vijftig jaar steeds meer stedelijke trekken kreeg. Tussen ongeveer 1970 en 2025 verdubbelde bijvoorbeeld het aantal inwoners van de Hoeksche Waard.

Toch lieten infrastructurele ingrepen het gebied niet geheel onberoerd. Door het westelijke deel werd, parallel aan de Oudendijk, begin jaren zeventig een leidingstraat ingegraven, die vanaf de Maasvlakte naar Antwerpen/Vlissingen loopt; bovengronds kwam er een onderhoudsweg. De komst van die leidingstraat bracht destijds ophef. Een uitloper van de Dwarsche Vaart werd ervoor geamputeerd. Omdat boven en rond het tracé niet mag worden gedraineerd, vormt de strook thans een welkom plasdrassig landschapselement. Al eerder, in de jaren vijftig, overspande een tussen Dordrecht en Klaaswaal aangelegde 50 KV hoogspanningsleiding Het Oudeland van Strijen van oost naar west.

In 1964 werd een kartbaan geopend. Pogingen om dit voor een natuurgebied niet passende mini-racecircuit weg te krijgen, liepen op niets uit. Voorzien is de komst van een fietspad, dat deels de onderhoudsweg zal volgen en deels een nieuwe aanleg gaat krijgen door waardevol terrein. Binnen Het Oudeland van

Vanaf de jaren vijftig overspande een tussen Dordrecht en Klaaswaal aangelegde 50 KV hoogspanningsleiding Het Oudeland van Strijen van oost naar west, Molenweg, NL in Beeld-René Koster.

Waterviolier is een plant van schone wateren met kwel; ze staan in sloten van Het Oudeland van Strijen, Saxifraga-Jan van der Straaten.

Strijen is hiervoor compensatie gevonden. Ter versterking van het elektriciteitsnet zal in de toekomst een nieuwe 380 KV hoogspanningsleiding de Hoeksche Waard gaan overspannen. Op dit moment vindt oriëntatie plaats over het traject. Het is afwachten of de Natura 2000-status van Het Oudeland van Strijen voldoende waarborgen biedt om langs het gebied heen te gaan.

Flora en fauna

Uit een ruim een halve eeuw geleden uitgevoerde hydrobiologische inventarisatie blijkt dat in de wateren van Het Oudeland van Strijen vijftig soorten waterplanten voorkwamen. De soortensamenstelling duidde op een weinig verontreinigd milieu. Waardevolle vondsten waren kransvederkruid, glanzig fonteinkruid en kroosmos. Verder bleken groot blaasjeskruid, drijvend fonteinkruid en waterviolier aanwezig te zijn. De laatste twee soorten staan bekend als kwelindicatoren. Er zijn kavelsloten die vol staan met pijlkruid. De glorie van het onderwaterleven is de aanwezigheid van de grote modderkruiper⁶. Afgezien van deze bijzondere ‘fluitaal’ (volksnaam) zijn kleine modderkruiper en bittervoorn algemeen. Beide zijn kenmerkende soorten zoetwatervissen van veenpolders.

In de contactzone tussen water en land groeit plaatselijk een gevarieerde vegetatie, waarvan grote egelskop en zwanenbloem deel uitmaken. Variërende milieufactoren als beweide/niet beweide, droog/nat, brak/

zoet en bemest/onbemest bepalen de samenstelling van de flora van de graslanden. Enkele soorten uit het zilverschoonverbond zijn manifest aanwezig. Fluitenkruid en herik vormen plaatselijk arealen.

Het waren de vogels en dan met name de ganzen die vijfenzeftig jaar geleden de aandacht op Het Oudeland van Strijen vestigden⁶. Toen vanaf rond 1960 in georganiseerd verband de landelijke ganzen tellingen begonnen, bleek dat in de polder hon-

Kenmerkend is het open karakter van het landschap met de resten van voormalige kreken en geulen, de Dwarsche Vaart vanaf de Vlaamsche Weg met op de achtergrond de buurtschap Cillaarshoek. 24-09-2025 foto Arie Leijdens.

Fluitenkruid groeit op veel plaatsen in de bermen, Molenweg, NL in Beeld-René Koster.

derden kolganzen en ook brandganzen pleisterden. Omdat brandganzen destijds westelijker, rond het Haringvliet, plachten te overwinteren, verraste hun aanwezigheid. De wereldpopulatie bestond toen uit ongeveer 35.000 vogels. Sindsdien is die ruwweg veertig keer zo groot geworden. Thans komt het voor dat het team streekvogelaars, dat onder auspiciën van Sovon Vogelonderzoek in Het Oudeland van Strijen de midmaandelijkse wintertelling uitvoert, op een aantal brandganzen uitkomt dat

De glorie van het onderwaterleven is de aanwezigheid van de grote modderkruiper, Saxifraga-Rudmer Zwerver.

Brandganzen broedden de laatste jaren ook in Het Oudeland van Strijen, Gert Huijzers.

de mondiale bevolking van zestig jaar geleden overstijgt. De soortensamenstelling en de aantallen van de in Het Oudeland van Strijen overwinterende ganzenpopulaties veranderden dan ook in zestig jaar opmerkelijk.

Brandganzen zijn thans veruit het talrijkst. Tot eind april blijft een aanzienlijk contingent hangen. Zoals op veel plaatsen in Nederland gingen ze er ook broeden. Grauwe ganzen ontbraken destijds ‘s winters. Deze is nu een jaar rond-soort met in 2024 binnen het reservaatgedeelte een populatie van 638 broedterritoria, waarmee het de talrijkste broedvogel van Het Oudeland werd⁷. In dat jaar kwam de grote Canadese gans met 314 territoria op de tweede plaats. Tot in de jaren zeventig waren er soms in de polder ‘s winters toendrarietganzen aanwezig. Nu is daarvan geen sprake meer. Het wintercontingent kolganzen nam opmerkelijk af. Landelijk is dat niet het geval, zodat aannemelijk is dat een verschuiving plaatsvond naar oostelijker gelegen pleisterplaatsen.

Een aparte plaats nemen dwergganzen in. Sinds de Svenska Jägarförbundet rond 1980 met een project begon om de danig geslonken Zweedse broedpopulatie dwergganzen te steunen door bijplaatsing van vogels, vertoont de hieruit ontstane populatie een voorkeur voor overwintering in Het Oudeland van Strijen. Dat doen ze vanaf begin oktober tot in de tweede helft van maart. Die preferentie zal voortkomen uit het feit dat de Zweden brandganzen inzetten als fosterparents. De onder de hoede van deze ‘gastouders’ gebrachte jonge dwergganzen vergezellen de oudervogels naar Het Oudeland om er te overwinteren. Door hun zeldzaamheid valt het niet mee op deze wereld dwergganzen te zien. Dit is de reden waarom tot ver over de grenzen in vogelaarskringen Het Oudeland

Sinds de Svenska Jägarförbundet rond 1980 met een project begon om de danig geslonken Zweedse broedpopulatie dwergganzen te steunen door bijplaatsing van vogels, vertoont de hieruit ontstane populatie een voorkeur voor overwintering in Het Oudeland van Strijen; de rechter dwerggans is gezenderd, Yvette Wagemakers.

faam heeft dat het daar wel wil lukken. Omdat ze zich graag ophouden in de meest ‘hobbelige’ terreindelen valt het gewoonlijk niet mee ze in Het Oudeland van Strijen te vinden.

De ganzenscene veranderde nog in ander opzicht. De als gevolg van gericht beheer toegenomen nattigheid bracht de ganzen ertoe veel meer in Het Oudeland te overnachten. Ganzen plegen de nacht door te brengen op het water, waarna ze zich ’s ochtends vanuit naburige wateren in grote vluchten naar hun voedselterreinen begeven. ’s Avonds keren ze terug. Voor de ganzen van Het Oudeland lagen die ‘slaapplaatsen’ in het nabije Hollandsch Diep, op de Ventjagersplaat en in de Biesbosch. Bewoners van de zuidrand van de Hoeksche Waard waren op de hoogte van die massale ochtend- en avondtrek. Nu vinden deze nog wel plaats, zij het veel geringer in omvang.

Veel ganzen blijven tegenwoordig in Het Oudeland van Strijen overnachten, gebruikmakend van verbrede watergangen, plasdras staande percelen en vooral van de geïnundeerde delen in Noord-Oudeland.

Een dag vogels kijken in Het Oudeland van Strijen kan lucratief zijn. Rond de polder en/of in boomopstanden aan de randen broeden buizerd en havik. In boerderijen of in bomen langs omliggende dijken huizen vier uilensoorten, mede dankzij de inspanningen van de streekuilenwerkgroep. Verder herbergt de polder gele kwikstaarten en een behoorlijk bestand aan veldleeuweriken en graspiepers. Afgezien van de vier ganzensoorten telt de broedavifauna zes eendensoorten: wilde eend, kraakeend, winter- en zomertaling, kuifeend en bergeend. Al eerder kwamen er kluten tot broeden. Dat aantal nam toe nadat Staatsbosbeheer ertoe overging via toepassing van zonnepompen are-

Zeearenden ondernemen in de wintermaanden regelmatig prooivluchten vanuit de nabije Biesbosch of het Hollandsch Diep naar Het Oudeland, waar ze dan onrust brengen onder de ganzen, Saxifraga-Bart Vastenhouw.

Bruine kiekendieven kwamen in grote aantallen tot broeden in de rietuigten langs Keen/Lage Vliet, NL in Beeld-René Koster.

In 2011 broedden er 11 paar bruine kiekendieven, Arie Leijdens.

Blauwborst broedt in de rietuigten, Arie Leijdens.

aaltjes plasdras te zetten. In 2025 zouden er al vijftig paren gebroed hebben.

Zeearenden ondernemen in de wintermaanden regelmatig prooivluchten vanuit de nabije Biesbosch of het Hollandsch Diep naar Het Oudeland, waar ze dan onrust brengen onder de ganzen.

Ecologische Hoofdstructuur

Twee landschappelijke ingrepen deden de soortendiversiteit fors toenemen. Rond 1990 werd de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) over Nederland uitgerold. Daarin was voor de noord-zuid lopende Keen/Lage Vliet een functie weggelegd als een van de hoofdaders, een verbinding tussen het Hollandsch Diep en de Binnenbedijkte Maas. Op de van een glooiend profiel voorziene brede oeverstroken kwamen brede kragen rietuigten tot ontwikkeling, met moerasbosopstanden in het kielzog. Afgezien van het standaardpakket struweelvogelsoorten, zoals blauwborst, vestigden zich ook bruine kiekendieven, voor het eerst in 1997, waarna de broedpopulatie snel toenam tot elf paren in 2011. De EHS-strook werd een paradijs voor broedende grauwe ganzen. Voorts werden er vossen gespeurd, huisden er ver-

Eendenkooi ‘De Kooilaaghte’ is aan het begin van deze eeuw opnieuw ingericht, Arie Leijdens.

wilderde katten en groeide de populatie van de onlangs verschenen reeën.

De tweede ingreep betrof een omzetting tot natuurgebied annex gedeeltelijke inundatie van het Noord-Oudeland eind vorige eeuw. Aanvankelijk kwamen er kluten, visdieven en kokmeeuwen broeden. In de eerste jaren ook watersnippen. Met daarnaast grauwe ganzen, Grote Canadese ganzen en horden soepganzen, afkomstig van een kinderboerderij aan de overzijde van de Binnenbedijkte Maas. Later gingen er ook brandganzen broeden.

De op gang komende ecologische successie bracht een aanzienlijke opslag van pitrus en braamstruwelen.

Het op de bovenverdieping ingerichte uitkijkpunt in het uit 1879 daterende stoomgemaal biedt overzicht over Noord-Oudeland. Staatsbosbeheer vestigde naast dit gebouw een voertuigdepotje. De nabij de buurtschap Zwanegat gelegen eendenkooi De Oudelandse Eendekooi ‘De Kooilaaghte’ werd halverwege de vorige eeuw prijsgegeven, maar begin deze eeuw heringericht. Het beheer is in particuliere handen⁸. Eveneens bij Zwanegat heeft Staatsbosbeheer een bos tot ontwikkeling laten komen met erdoorheen een wandelroute. Deze route, de zogenaamde IJsvogelroute, leidt deels door het verruigde deel van het Noord-Oudeland.

Ruilverkaveling

Aan de aanwijzing van Het Oudeland van Strijen als speciale beschermingszone gingen vele jaren van overleg vooraf. Benauwd dat de polder ten gevolge van de ruilverkaveling voor overwinterende ganzen aan aantrekkelijkheid zou inboeten, gingen zowel de overheidsnatuurbescherming als particulieren zich roeren⁹. Bovendien groeide rond 1970 het besef dat Nederland zich zou moeten inspannen om de hier overwinterende ganzen een netwerkje aan duurzame pleisterplaatsen aan te bieden. Het aantal overwinteraars groeide aanzienlijk en de door ganzen aangerichte landbouwschade, al dan niet vermeend, speelde een rol bij dat streven.

De noordelijke Delta was en is een van West-Europa’s belangrijkste ganzenpleisterplaatsen. Bij grondgebruikers groeide de zorg om de in aantal toenemende ganzen, waardoor deze op menig agenda van gemeenteraadsvergaderingen kwamen. Bemoeienissen ten faveure van de ganzen van Het Oudeland van Strijen vielen niet altijd goed in de streek. Schrijvers echtgenote werd in winkels op diens activiteiten aangesproken en eens was er ’s morgens achter de ruitwisser van de Citroën een briefje aangebracht met de aansporing ‘niet zo bijdehand te zijn’, overigens in wat andere bewoordingen. Ook werd er breder aandacht besteed aan dit onderwerp. Met Staatsbosbeheerman Henk van der Weijden en een team van het TV-programma ‘Van Gewest tot Gewest’ kwam het tot een dag Oudeland van Strijen om de natuurwaarden aan te prijzen. Daarnaast was er ook een polemiek via ingezonden stukken in de streekcourant.

Bij de in 1973 opgerichte streekmilieuvereniging ‘Hoekschewaards Landschap’ werd Het Oudeland van Strijen al gauw een vast punt op de immer volle vergaderagenda. Er stond dan ook heel wat op het spel. In

1974 ging het waterpeil in het gebied 20 centimeter omlaag, waarna omzetting van percelen grasland naar akkerland volgde.

In 1983 verscheen het voorontwerp ruilverkaveling ‘Oost’. Dat voorzag in een reservaatgebied van 185 hectare en een beheergebied van 550 hectare, beide gesitueerd in de voor natuur waardevolste delen van Het Oudeland van Strijen. Na verschijning van dit voorontwerp kwam de Ecologische Hoofdstructuur Nederland (EHS) uit met daarin een rol voor Het Oudeland van Strijen. De Landinrichtingscommissie besloot de uitvoering van onderdelen van de verkaveling ‘Oost’ die in strijd waren met de nieuwe inzichten uit te stellen. Daarbij viel de nadruk op voorzieningen ten behoeve van het behoud en mogelijke verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Bovendien kwam binnen de commissie overleg op gang gericht op uitbreiding van de oppervlakte aan puur reservaatgebied ten koste van die van het beheergebied. Dat lukte. Bij die besprekingen schoof ook ‘Hoeksche-waards Landschap’ aan. Bij grondgebruikers bleek voorkeur voor reservaatuitbreiding ten koste van de oorspronkelijk uitgestippelde 550 hectare beheergebied. Dat vergemakkelijkte het overleg, omdat in Het Oudeland van Strijen veel grond eigendom was van mensen van buiten het gebied, het zogenaamde uitwoning bezit.

Er kwam overeenstemming waarna een plan in procedure ging, waarbij de oorspronkelijk gedachte 180 hectare reservaat uitgebreid werd naar 450 hectare. Daarmee kwam ook een verbinding tot stand tussen een oorspronkelijk geprojecteerd noordelijk en zuidelijk reservaatdeel. Via natuurcompensatie kon Het Oudeland van Strijen-reservaat later worden uitgebreid naar de circa 500 hectare van nu. Het beheer en het toezicht van het reservaat zijn in handen van Staatsbosbeheer. In 2023 verwierf Land van Ons (LVO) met 26,5 hectare een waardevolle, aaneengesloten

weidegrondcluster in het Noord-Oudeland. Omdat bij de herinrichting annex beheer van deze cluster onder betrokkenen nog geen eensgezindheid is, loopt er thans overleg, waarbij de betrokkenen (vertegenwoordigers HWL en LVO) nog niet geheel dezelfde kant uitkijken.

Kwaliteitsimpuls

De vogelsoorten waaraan Het Oudeland van Strijen zijn aanwijzing onder de Vogelrichtlijn dankte waren alle ‘winterspecies’, te weten dwerggans, brandgans, kolgans en smient. In verband met de penibele situatie waarin de grutto in dit land verkeert, voegde het ministerie in juli 2025 met directe ingang deze als doelsoort toe voor alle daarvoor in aanmerking komende Natura 2000-terreinen.

Toen Het Oudeland van Strijen in 2009 de status van Natura 2000-gebied verkreeg, was al gebleken dat, met uitzondering van de dwerggans, de in Nederland overwinterende ganzen zich aardig wisten te redden en dat er eentje, de brandgans, ook als broedvogel een zegetocht door Nederland maakte. Toen was ook al duidelijk geworden dat de hier te lande broedende weidevogelpopulaties terrein prijsgaven.

Doel: Verbetering van de waterhuishouding voor een gezonde leefomgeving van weidevogels

Informatie: www.wshd.nl/oudeland-van-strijen
088 - 974 30 00

Periode: augustus 2025 tot november 2026

Eind vorige eeuw werd het Noord-Oudeland rond de lage Vliet deels geïnnundeerd. Dronefoto Roel Diepstraaten Natuur.

Het Oudeland van Strijen huisvest rond de honderd broedparen grutto's, Arie Leijdens.

Tureluur is een karakteristieke broedvogel van de natte delen van Het Oudeland van Strijen, Saxifraga-Jan van der Straaten.

Om die reden ging Staatsbosbeheer in Het Oudeland van Strijen het accent verschuiven naar weidevogelbeheer.

Hoewel in aanloop naar de reservaatstatus deelonderzoeken plaatsvonden, vond eerst eind vorige eeuw een volledig broedvogelonderzoek plaats. Voor de vier ‘klassieke’ weidevogelsoorten kievit, scholekster, tureluur en grutto kwamen toen 118, 46, 18 en respectievelijk 78 paren uit de bus¹⁰. Ten behoeve van het KNNV-broedvogelonderzoek dat wijlen Theo Mulder in 1966 en 1967 voor de grutto uitvoerde, kwam schrijver toen voor Het Oudeland van Strijen uit op maximaal enkele tientallen paren. In die jaren had de grutto in de Hoeksche Waard een aanzienlijk wijdere verspreiding, maar wel in lagere dichtheden. Na 1970 veranderde dat beeld geleidelijk. In de streek gaf de grutto broedlocaties prijs, waarbij de soort zich terugtrok op enkele bolwerken, waar hij aanvankelijk in aantal toenam. Overigens werd dit ook elders in Nederland geconstateerd. Thans echter is ook in die honken de gruttobevolking teruggelopen. Waarschijnlijk zijn in de Hoeksche Waard Het Oudeland van Strijen, met wellicht Groot-Koninkrijk en de Korendijksche Slikken, de enige perspectief biedende gebieden, waarin Nederlands nationale vogel het zal kunnen bolwerken. Vandaar dat de thans in uitvoering zijnde ‘kwaliteitsimpuls’ gericht op weidevogelbeheer van cruciaal belang is¹¹). Het broedbestand grutto's bedroeg in 2004 133 paren, nu zijn dat er minder dan 100.

Die kwaliteitsimpuls voorziet erin dat tijdens het broedseizoen, ruwweg te rekenen van maart tot in juni, gespreid over enkele reservaatkernen het waterpeil mozaïeksgewijs wordt opgezet naar twee meter onder NAP. Na juni zakt het peil terug naar 2.35 meter

onder NAP. Om tot deze sturing te komen zijn aanpassingen en/of constructies van nieuwe duikers, kades, en watergangen nodig. Het project is een samenwerkingsverband tussen het Waterschap Hollandse Delta en Staatsbosbeheer, waarbij gebruik gemaakt wordt van de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap van de Provincie Zuid-Holland.

In Het Oudeland van Strijen vindt dus een geduchte inspanning plaats voor behoud van weidevogels, in feite in de eerste plaats voor de grutto, de soort waarvan het reproductieniveau in dit Natura 2000-gebied de laatste jaren verontrustend laag blijft. Dat daarbij predatie een niet te verwaarlozen factor is, is via camera's vast komen te staan. De lijst van potentiële predatoren is aanzienlijk, waarbij er soorten zijn voor wie de lange rietruigte-annex bosstroken langs de kreektracés en het verruigde Noord-Oudeland de thuisbasis vormen. In verband met de weidevogelbescherming verwerpt Staatsbosbeheer dan ook een verdere uitbreiding van NVO's, natuurvriendelijke oevers dus, het in Nederland vaak geroemde oevertype voor natuurgebieden.

De vooruitzichten voor Het Oudeland van Strijen waren een kleine halve eeuw geleden dusdanig somber dat schrijver meende te moeten stellen ‘Donkere wolken boven Het Oudeland van Strijen’. Welnu, dankzij Europese regelgeving ten opzichte van natuurbehoud en veranderingen in het nationale denken dienaangaande heeft die stemming, althans wat Het Oudeland van Strijen betreft, plaatsgemaakt voor waardering en dankbaarheid.

Een kwaliteitsimpuls moest voor betere omstandigheden voor weidevogels zorgen, Noord-Oudeland, Arie Leijdens.